

Asia: VN/32974/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyvistä laeista

Lausunnonantajan lausunto

Onko oppimisen ja koulunkäynnin tuen kokonaisuudistus tarpeellinen?

Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto ry kiittää mahdollisuudesta lausunnon antamiseen. Oppimisen tuen selkeyttämisen kannalta uudistus on tarpeellinen. Nykyinen lainsäädäntö on ollut liian tulkinnanvarainen, jolloin kuntakohtaiset erot ovat suuria ja kolmiportaista tukea tulkitaan eri puolilla Suomea kovin eri tavoin. Hallinnollisen työn vähenemistä voi pitää hyvänä tavoitteena, jos se vähentää opettajien byrokratiaan käyttämää aikaa ja täytettävien lomakkeiden määrää. Perheiden kannalta palvelupolkujen yhtenäistäminen ja sujuvoittaminen on myös kannatettavaa.

Perusopetuslakia ja varhaiskasvatustilaa tulisi kehittää samaan suuntaan. Lasten vanhempien on hankala ymmärtää millaiseen tukeen lapsella on oikeus, jos sitä koskeva lainsäädäntö ja toimintamallit ovat erilaiset varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa ja perusopetuksessa.

Jaamme Kuurojen Liiton huolen siitä, kuinka viittomakieltä käyttävien tai omaksuvien oppilaiden tukitoimia arvioidaan: "Tämän kohderyhmän lapsia on edelleen hyvin vähän ja he asuvat hajallaan eri puolilla Suomea. Yhä useampi lapsista käyttää viittomakieltä, mutta viittomakielisiä oppimisympäristöjä ei enää ole muutamaa opetusryhmää lukuun ottamatta. Viittomakielisten oppilaiden lukumäärää on vaikea arvioida, sillä yli 95 % heistä syntyy puhekielisiin perheisiin, joissa ei osata viittoa eivätkä huoltajat ilmoita lapsen äidinkieleksi viittomakieltä. Kaksi- tai monikielisyyttä ei voi rekisteröidä. Toisaalta viranomaiset eivät tunnista, että osa viittomakielisistä on viittomakielisten kuurojen vanhempien normaalikuuloisia lapsia – näiden kaksikielisten lasten tarvetta opiskella molempia kieliään ei ole sääntelyä, vaikka viittomakielilaki on ollut voimassa lähes 10 vuotta."

Olemme samaa mieltä myös Oppimis- ja ohjauskeskus Valterin kanssa koskien konsultaatiopalveluja ennakoivana tukitoimena: "Konsultatiivisissa palveluissa ei tule asettaa haavoittuvassa asemassa

olevia, vammaisia ja muita tuen tarvitsijoita eri asemaan. Kaikkien esi- ja perusopetuksessa toimivien osaamista tulee kehittää ja konsultoida jo varhaisessa vaiheessa, jotta oppilaat saavat apua esimerkiksi neuropsykiatristen häiriöiden, oppimisvaikeuksien, aisti- ja liikuntavammaisuuden, kouluakymättömyyden tai monikielisyyden haasteisiin ja tukea oppimiseen, hyvinvointiin ja heitä koskeviin opetusjärjestelyihin tai oppimisympäristöihin. Tämä on merkittävää ennaltaehkäisyä ja tulevaisuuden mahdollisuuksien vahvistamista." Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liiton mielestä konsultatiivisia palveluja ei saa asettaa eriarvoiseen asemaan oppilaan tuen tarpeen, konsultaation tuottajan eikä konsultaation hinnan perusteella. Lapsen edun tulee olla ensisijainen, eikä se, mitä oppilaan tarvitsema tuki maksaa.

Onko oppimisen ja koulunkäynnin tuelle määritelty kokonaisrakenne tarkoituksenmukainen?

Pidämme tärkeänä, että oppilaan pitää saada ennaltaehkäisevää ja varhaista tukea omassa oppimis- ja toimintaympäristössään heti tuen tarpeen ilmetessä. Esityksestä ei käy selkeästi ilmi, ovatko ennakoivat tukitoimet nykyistä yleistä tukea vastaavia vai aloitetaanko ne arvioinnin perusteella. Tätä tulisi selkiyttää esityksessä, sillä nykyinen kirjausmuoto jättää tulkinnan varaa.

Esitykseen tulisi kirjata tarkemmin toimenpiteet, kuinka varhaiskasvatuksesta tai esiopetuksesta perusopetukseen siirtymisessä otetaan huomioon oppilaan varhaiskasvatuksessa saama tuki. Esitys ei ota huomioon sitä, että lapsella on oikeus tukeen jo varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatustalakiin lisättiin vastikään kolmiportainen tuki, jolloin tuleva muutos ei synkronoidu tähän esitykseen. Jos oppilaalla on ollut erityisen tuen päätös, tarkoittako se sitä, että hän saa suoraan oppilaskohtaisen tuen perusopetuksessa? Oppilasta hyödyttävän tuen jatkuminen perusopetuksen puolella on tärkeää. Varhaiskasvatuksen papereissa olevan tiedon tulisi saumattomasti siirtyä perusopetuksen puolelle. Tämä nivelvaihe tulee yhdenmukaistaa varhaiskasvatustalain ja perusopetuslain välillä.

Onko ennakoivia tukitoimia koskevat sääntelyehdotukset tarkoituksenmukaisia?

Mielestämme ennakoivien tukitoimien painottaminen esityksessä on hyvä asia, mutta taloustilanne ei saa vaikuttaa oppilaan tarvitseman tuen saamiseen.

Yhdymme Kuurojen Liiton lausuntoon moniammatillisen ja -alaisen yhteistyön tärkeydestä, kun viittomakieltä käyttävän tai omaksuvan oppilaan tuen tarvetta arvioidaan. Tuen tarpeen arvioinnissa tulee hyödyntää Oppimis- ja ohjauskeskus Valterin asiantuntemusta. Kannatamme myös 20a § s. 69 kirjattua mahdollisuutta ohittaa ennakoivien tukitoimien riittävyyden arviointi silloin, kun oppilaalla jo perusopetukseen siirryttäessä todetaan tulkitsespalvelun tai kuuntelun apuvälineiden tarve.

Pidämme hyvänä sitä, että esityksessä selkeytetään oppimisen ja kielitaidon haasteiden välistä eroa. Viittomakieliset oppilaat ovat usein ainoita omassa lähikoulussaan, eikä opetuksen saamista viittomakielellä pystytä heille takaamaan. Viittomakielisiä ympäristöjä ei myöskään ole pääsääntöisesti tarjolla ennen kouluikää, jolloin lapsen kielitaidossa on viivästymää. Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto on samaa mieltä Kuurojen Liiton kanssa siitä, että opetusryhmien muodostamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Suurin osa viittomakieltä käyttävistä tai omaksuvista oppilaista ovat ainoita omassa lähikoulussaan, joten opetuskielen

tukiopetusta koskeva ryhmämuotoisuuden periaate ei palvele heidän suomen tai ruotsin kielen opiskeluaan.

Meille liittoon on tullut paljon hyvää palautetta yhteisopettajuudesta viittomakielisten tai sitä omaksuvien oppilaiden vanhemmilta. Yhteisopettajuudesta saatuja hyviä kokemuksia ja käytäntöjä tulee kehittää edelleen, mutta se ei saa tarkoittaa sitä, että kaksi normaalikokoista oppilasryhmää opettajineen laitetaan yhteen, jolloin opetusryhmän koko kasvaa liian suureksi.

Onko oppilaskohtaisia tukitoimia koskevat sääntelyehdotukset tarkoituksenmukaisia?

On hyvä, että oppilaskohtaisten tukitoimien toteuttaminen vaatii opettajien välistä yhteistyötä ja konsultaatiota. Pidämme hyvänä myös sitä, että opetus tulee lähtökohtaisesti järjestää oppilaan lähikoulussa.

Yhdymme Kuurojen Liiton lausuntoon: "20 c §:n oppilaskohtaiset tukitoimiin on tarkoitus sisällyttää myös 31 §:n mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut. Yksityiskohtaisia perusteluja on täydennetty aiempaan nähden asianmukaisella kuvauksella tulkkauspalvelun sisällöstä (s. 72). On kuitenkin välttämätöntä täsmentää perusteluja viittomakieltä käyttävien kuurojen ja kuulovammaisten lasten kielellisten oikeuksien osalta YK:n vammaissopimuksen nojalla. Tulkitsemispalvelu on viittomakieltä käyttävien oppilaiden kohdalla toissijainen järjestely vammaissopimukseen ja tämänhetkiseen POL 10 § 2 mom nähden: kuulovammaisille tulee tarvittaessa antaa opetusta myös viittomakielellä. Esityksestä saa käsityksen, että tulkitsemispalvelu voisi olla pääasiallinen järjestely, etenkin kun oppilaalla on siihen subjektiivinen oikeus. Kuurojen Liiton asiakasneuvontaan tulevien yhteydenottojen perusteella on jo pitkään ollut selvää, ettei kaikille kuuroille tai kuulovammaisille oppilaille myönnetä edes tulkitsemispalvelua, vaikka tarve olisi ilmeinen. Tulkitsemispalvelulla voidaan lisätä kielellistä saavutettavuutta ja oppilaan osallisuutta, mutta sillä ei turvata oppilaan oikeutta saada opetusta omalla kielellään. Kuurojen Liitto on pitänyt tärkeänä, että oppimisen tuen uudistamisen rinnalla tarkasteltaisiin hallitusohjelman viittomakielisiä oppilaita koskevaa kirjausta nimenomaan siksi, että viittomakielen asemaa opetuskielenä tulisi vahvistaa vastaamaan YK:n vammaissopimusta ja viittomakielilakia. Viittomakielilain 3 § viranomaisen edistämisvelvoite koskee myös opetusviranomaisia."

Pidennetty oppivelvollisuus on taannut pienemmän ryhmäkoon, mikä on ollut kuulovammaisten oppilaiden osalta todella tärkeää. Luokassa on aina hälinää, joka vaikuttaa oppilaiden keskittymiskykyyn. Kuulovammaisen oppilaan kohdalla melussa kuunteleminen on erittäin kuormittavaa, koska hän joutuu pinnistelemaan kuullakseen ja kuunnellakseen koko koulupäivän ajan. Jos kuormitus kasvaa liian suureksi, se haittaa oppilaan keskittymistä ja näin ollen oppimista. Pieni ryhmäkoko takaa kuulovammaiselle oppilaalle työrauhan sekä paremman oppimis- ja kuunteluympäristön. Tähän liittyen pykälässä 20g määrätään opetusryhmien muodostamisesta. Opetusryhmät muodostetaan esityksen mukaan siten, että yhden opettajan opettamassa perusopetuksen ryhmässä on enintään 5 oppilasta, jotka saavat erityisopettajan opetusta oppilaskohtaisena tukitoimena. Viiden oppilaan enimmäismäärä voidaan ylittää tilapäisesti. Erityisluokanopettajan antamassa opetuksessa erityisluokassa saa olla enintään kymmenen oppilasta. Erityisluokan enimmäiskoko voidaan ylittää tilapäisesti. Em. oppilasmäärän ja erityisluokan

luokkakoona rajaaminen ovat kannatettavia asioita, joskin huolena on se, ettei tilapäisyydestä tule vakio resurssipulan vuoksi.

Onko tuen asiakirjoja ja hallintopäätöstä koskevat sääntelyehdotukset tarkoituksenmukaisia?

Olemme huolissamme siitä, että esityksen taloudelliset tavoitteet ohjaavat opetuksen järjestäjiä painottamaan ennakoivia tukitoimia. Esitykseen tulee lisätä kirjallisen päätöksen tekeminen myös ennakoivien tukitoimien osalta (vrt. varhaiskasvatuksen tehostettu tuki).

Onko teillä täydennettävää esityksen vaikutusarvioihin?

Kiinnitimme huomion s. 50 lauseeseen ”Koska lainsäädännössä säädettäisiin ennakoivien tukitoimien järjestämisestä ensisijaisina, on arvioitavissa, että oppilaskohtaisten tukitoimien tarve vähenee.” Kaikkien tukea tarvitsevan oppilaiden yksilöllisistä tarpeista täytyy huolehtia, että he voivat ylipäättään osallistua opetukseen. Näin ollen ei voi lähtökohtaisesti olettaa, että oppilaskohtaisten tukitoimien määrä vähenee.

S. 54 todetaan, että ”Tutkimuksen eivät kuitenkaan yksiselitteisesti osoita luokkakoolla olevan merkittävää vaikutusta oppimistuloksiin...”. Tästä olemme eri mieltä. Kuulovammaisten lasten vanhempien palautteista ja Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liittoon tulleiden yhteydenottojen perusteella eriasteisesti kuulovammaiset oppilaat nimenomaan hyötyvät pienemmästä luokkakoosta. Pienempi määrä oppilaita samassa opetustilassa mahdollistaa suurta opetusryhmää häiriöttömän oppimisympäristön, joka on erityisen tärkeää kuulovammaisen oppilaan kohdalla. Enintään 20 oppilaan luokkakokoa voidaan myös pitää edellytyksenä sille, että kuulovammaisen oppilas pystyy seuraamaan opetusta.

Onko teillä parannusehdotuksia esitysluonnokseen?

Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liiton mielestä esityksen tulee pohjautua selkeämmin YK:n yleissopimukseen vammaisten henkilöiden oikeuksista sekä yhdenvertaisuuslakiin. 20i § kirjatut määritelmät vamman, sairauden ja toimintakyvyn rajoitteista eivät vastaa vammaissopimuksessa esitettyä vammaisuuden määritelmää. Esityksestä puuttuvat myös viittaukset viittomakielilakiin, sillä tällä hetkellä opetushenkilöstön ja viranomaisten tietoisuus viittomakieltä käyttävien tai omaksuvien kuulovammaisten lasten tarpeista ja oikeuksista on riittämätöntä.

Suokas Sari
Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto ry